

PRIDRUŽIMO SE!

dr Milica Delević Đilas

Nataša Govedarica

Vidan Hadži-Vidanović

Marko Milanović

mr Vesna Petrović

Jelena Radojković

dr Milica Delević Đilas – Nataša Govedarica – Vidan Hadži-Vidanović –
Marko Milanović – mr Vesna Petrović – Jelena Radojković

PRIDRUŽIMO SE!

drugo izdanje

Izdavač

Beogradski centar za ljudska prava

Beogradska 54, Beograd

Tel./fax: (011) 3085 328, 3447 121

e-mail: bgcentar@bgcentar.org.yu

www.bgcentar.org.yu

Za izdavača

dr Vojin Dimitrijević

Ilustracije

Tamara Protić

Tehnički urednik

Mirko Milićević

Tiraž

400

ISBN 86-7202-092-8

Štampa

Dosije, Beograd

dr Milica Delević Đilas
Nataša Govedarica
Vidan Hadži-Vidanović
Marko Milanović
mr Vesna Petrović
Jelena Radojković

PRIDRUŽIMO SE!

Beograd
2006

Izdavanje ove knjige omogućile su ambasade
Kraljevine Danske, Kraljevine Holandije i Kraljevine Norveške
u Beogradu

Sadržaj

Kako je stvorena Evropska unija?	7
Šta je Evropska unija?	11
Organi Evropske unije	16
Evropska unija i ljudska prava	24
Evropski ustav	26
Države članice Evropske unije	29
Prava i obaveze država članica	32
Ekonomija i uslovi za prijem u Evropsku uniju	34
Put ka članstvu u Evropskoj uniji	38
Šta Evropa čini za našu zemlju?	40
Evropska kultura	42
Evropske prestonice kulture	45
Mladi i obrazovanje	48
Ako želite više da saznate o	51

PRIDRUŽIMO SE!

Kako je stvorena Evropska unija?

Čitajući udžbenike istorije lako je pobrojati retke godine mira i nije teško zaključiti da je istorija Evrope satkana od niza ratova koji su, u skoro pravilnim razmacima, odnosili čitave generacije. Podjednako su pogubne bile bolesti i epidemije – posledica siromaštva i loše ishrane velike većine stanovništva. Pedeset miliona žrtava suludog pohoda Adolfa Hitlera, bio je jasan signal da nijedna država Evrope nije samodovoljna i da se nešto mora učiniti kako bi se sprečile nove strahote rata. Po prvi put, evropske države okreću se saradnji koja nije imala veze sa ratnim savezima uperenim protiv nekog drugog. Nasuprot tome, novi savezi služili su isključivo unapređenju života Evropljana.

...Evropske zemlje su premale da bi svojim narodima garantovale neophodan napredak i društveni razvoj. Evropske države moraju se organizovati kao federacija...

Žan Mone, otac ideje ujedinjene Evrope. Umro je 1979. godine, u 91. godini. Do kraja života govorio je ...Produžite, produžite, nema budućnosti za Evropljane osim u zajednici...

Prvi ovakav savez bio je **Savet Evrope**. Poučene iskustvima nacističkog terora, deset evropskih država (Belgija, Danska, Francuska, Holandija, Irska, Italija, Luksemburg, Norveška, Ujedinjeno Kraljevstvo, Švedska) osnovale su **1949.** godine ovu organizaciju kako bi unapređivale i branile ideje ljudskih prava, parlamentarne demokratije i vladavine prava te jačale evropski identitet štiteći zajedničke vrednosti, svojstvene svim

narodima Evrope. Ubrzo je postalo jasno da ovaj savez nije dovoljan za obezbeđivanje trajnog mira. Ipak, Savet Evrope nastavio je da postoji i danas je jedina evropska organizacija čije su članice (46) sve države „starog kontinenta“ (izuzev Belorusije koja je od 1993. kandidat za članstvo ali zbog nedemokratske vlasti još čeka na prijem i Crne Gore koja je, kao nova samostalna država, podnela zahtev za članstvo). Iako Savet Evrope ne predstavlja deo EU sve države koje su danas u Uniji, prvo su postale članice Saveta Evrope. Pored 46 članica, pet država ima status posmatrača – Japan, Kanada, Meksiko, Sveta stolica (Vatikan) i SAD.

Članstvo Srbije u Savetu Evrope

Državna zajednica Srbija i Crna Gora primljena je u Savet Evrope 3. aprila 2003. godine. Kada je, 3. juna 2006, na osnovu rezultata referenduma Skupština Crne Gore proglasila nezavisnost, Srbija je ostala član Saveta Evrope kao „naslednica“ SCG i preuzela sva prava i obaveze državne zajednice.

Robert Šuman, francuski ministar spoljnih poslova predložio je (1950) ujedinjenje evropske industrije uglja i čelika. Zbog te inicijative,

ovaj pravi Evropljanin (rođen u Luksemburgu, nemačkog porekla, živeo i radio u Francuskoj) smatra se tvorcem Evropske zajednice/unije. Zbog čega baš uglj i čelik? Pored toga što su bili izvor nesuglasica i glavni ratni plen, bili su i neophodan sastojak svakog ratnog pohoda – od čelika su napravljene sve mašine za ubijanje, od mača do rakete; bez uglja se čelik ne bi mogao izliti, a bez parnih lokomotiva i brodova vojske tog vremena ne bi se mogle kretati. Cela vojna industrija bila je zasnovana na ove dve sirovine.

Tako je **1951.** godine osnovana prva (od tri) evropske zajednice – **Evropska zajednica za uglj i čelik**. Šest evropskih država pristalo je da svoj suverenitet nad ovim resursima prepusti jednom naddržavnom telu, tada nazvanom *Visoka vlast*. Bile su to Belgija, Francuska, Holandija, Italija, Luksemburg i Savezna Republika Nemačka. Viševjekovni neprijatelji prvi put u istoriji našli su se na istoj strani, a od zajednice su sve članice toliko ekonomski profitirale da ih je to navelo na dalje korake koji su nepovratno učvrstili saradnju i međuzavisnost evropskih država. Ugovorima u Rimu (**1957**) pod zajedničku kontrolu i u službu mira i napretka stavljena je potencijalno najdestruktivnija i najopasnija sila koju čovek poznaje i osnovana **Evropska zajednica za atomsku energiju** (EUROATOM) i, drugim ugovorom, **Evropska ekonomska zajednica** (EEZ). Njome su, za potpisnice, stvoreni zajedničko evropsko tržište, carinska unija, a ukinuta su ograničenja trgovine (uvoza i izvoza) i omogućeno slobodno kretanje ljudi i kapitala.

Videvši veliku korist od ovakve saradnje, EEZ su se pridružile Velika Britanija, Irska i Danska (1973). Potom se učlanjuju i Grčka (1981), Španija i Portugalija (1986). Neke od ovih zemalja bile su

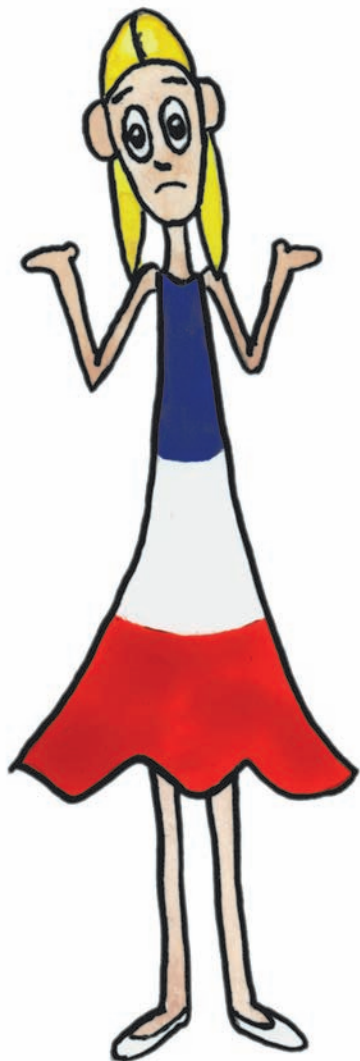
veoma nerazvijene države s mračnom nedavnom prošlošću. Najbolji primer za to su Grčka, u kojoj je vladala vojna diktatura, ili Španija i Portugalija koje su bile pod diktatorima Frankom i Salazarom. Evropska zajednica pomogla im je da se oslobode siromaštva i diktature zamene istinskom i stabilnom demokratijom.

Ovih dvanaest država Ugovorom u Mاستrihtu (1992) stvara **Evropsku uniju**. Uniji se 1995. pridružuju Švedska, Finska i Austrija, 2004. pristupaju joj još 10 novih članica, od kojih 8 bivših socijalističkih država srednje i istočne Evrope, a 2007. Bugarska i Rumunija. Proces je zaokružen potpisivanjem Ugovora u Nici (2000), po kome Unija danas funkcioniše.

Da ponovimo

- 1949. – 10 država: Belgija, Danska, Francuska, Holandija, Irska, Italija, Luksemburg, Norveška, Ujedinjeno Kraljevstvo i Švedska stvaraju prvu političku organizaciju u Evropi – Savet Evrope
- 1950, 9. maj – Šumanova deklaracija
- 1951. – Ugovorom iz Pariza, 6 država: Belgija, Francuska, Holandija, Italija, Luksemburg i Savezna Republika Nemačka stvaraju Evropsku zajednicu za uglj i čelik
- 1957. – Ugovorima iz Rima, 6 država: Belgija, Francuska, Holandija, Italija, Luksemburg i Savezna Republika Nemačka osnovala su Evropsku ekonomsku zajednicu (EEZ) i Evropsku zajednicu za atomsku energiju (EUROATOM)
- 1973. – Evropska ekonomska zajednica ima 9 članica – pridružuju joj se još 3 države Velika Britanija, Irska i Danska
- 1981. – Evropska ekonomska zajednica ima 10 članica – pridružuje joj se Grčka
- 1986. – Evropska ekonomska zajednica ima 12 članica – pridružuju joj se Španija i Portugalija
- 1992. – Ugovorom iz Mاستrihta uspostavljena je Evropska unija
- 1995. – Evropska unija ima 15 članica – pridružuju joj se Austrija, Finska i Švedska
- 2000. – Ugovor iz Nice (po njemu danas funkcioniše Unija), stupio na snagu 2003.
- 2004. – Evropska unija ima 25 članica – pristupaju joj 10 novih članica: Češka republika, Estonija, Kipar, Letonija, Litvanija, Mađarska, Malta, Poljska, Slovačka, Slovenija
- 2007. – Evropska unija će imati 27 članica – pristupaju joj Bugarska i Rumunija

Šta je Evropska unija?

Evropska unija nije država, ali nije ni međunarodna organizacija poput Ujedinjenih nacija ili Saveta Evrope. To je zajednica uređenih (a ne bogatih) država posvećenih demokratiji, miru i dobrobiti građana. Ona se više ne stara isključivo o različitim ekonomskim pitanjima (npr. slobodno i otvoreno tržište, poljoprivreda, industrija), već se bavi i socijalnim (npr. zapošljavanje, zdravstvo, socijalno osiguranje) i kulturnim temama (obrazovanje, kulturni život, itd).

- **Ekonomska politika,**
- **zajednička bezbednosna i spoljna politika i**
- **saradnja u oblasti pravosuđa i unutrašnjih poslova**

u literaturi i praksi predstavljene su kao **tri stuba Evropske unije.**

Stvoreno je istinsko *jedinstveno tržište* gde je nevažno hoće li, na primer, jedan Holanđanin kupiti francusko ili italijansko mleko, i da li će ga kupiti u Amsterdamu ili Budimpešti. Postignuta je potpuna sloboda uvoza i izvoza proizvoda u okviru granica Evropske unije. I ne samo proizvoda.

Šengenskim sporazumom izbrisane su granice između država unutar Evropske unije, a građani tih država postali su građani Evrope. Na primer, zahvaljujući Evropskoj uniji mogli smo u jednom evropskom fudbalskom

klubu poput Real Madrida (iako je ograničen dozvoljeni broj stranaca koji mogu da igraju) da gledamo Britanca Bekama, Portugalca Figa, Francuza Zidana, Španca Raula i Brazilce Ronalda i Roberta Karlosa. Samo Brazilci smatrani su strancima – ostali su građani Evrope. Međutim, pravo građanstva Unije nije državljanstvo u klasičnom smislu. Ono, iako omogućava građanima iz država članica EU da slobodno borave i rade u bilo kojoj zemlji Unije, ni u kom slučaju ne zamenjuje nacionalno državljanstvo. Da bismo ilustrovali tu razliku uzećemo primer izbora – Francuz i Engleskinja su u braku i žive i rade u Hamburgu u Nemačkoj. Oni imaju pravo da glasaju (da biraju i budu birani) na lokalnim izborima u Hamburgu gde su trenutno prijavljeni da žive. Ali kad dođe do parlamentarnih izbora onda Francuz glasa u Francuskoj, a Engleskinja u Engleskoj. Zašto? Jednostavno – to su veoma različiti izbori koji utiču na uživanje tačno određenih prava. Taj par, kao i svi ljudi, mora imati mogućnost da izabere ljude koji će voditi poslove u lokalnoj zajednici gde trenutno živi, ali i da izabere ljude koji će voditi državu čiji su građani.

Šengen viza – ulaznica za Evropu?

Nije baš tako! Niti možete od svake članice EU dobiti Šengen vizu niti, ako imate Šengen vizu, možete putovati u svaku državu članicu Unije.

Ideja za ovaj sistem potiče od jedne od 4 slobode kretanja (robe, ideja, ljudi i kapitala), o kojima je više rečeno dalje u knjizi. Ime “Šengen” ove posebne vize dobile su po malom gradu Šengenu u Luksemburgu gde su, u junu 1985, Belgija, Francuska, Holandija, Luksemburg i SR Nemačka potpisale sporazum o ukidanju granica između svojih država.

Danas ima 15 “Šengen zemalja” – 13 članica EU i 2 države koje su članice Evropskog ekonomskog prostora ali nisu članice Unije – Norveška i Island (od 2001). Uz pomenute prve potpisnice, sporazumu su pristupile sledeće članice EU: Italija (1990); Portugalija i Španija (1991); Grčka (1992); Austrija (1995); Danska, Finska i Švedska (1996).

Putovanje po Evropi veoma je olakšano uvođenjem ovog viznog režima. Kad uđete u Šengen zonu, više praktično nema granica i putuje se kao unutar jedne države.

Gde se dobija Šengen viza?

To zavisi gde hoćete da putujete. Ako hoćete da posetite samo jednu zemlju Šengenskog sporazuma, morate podneti zahtev za vizu u ambasadi/konzulatu te države.

Ako nameravate da boravite u više “Šengen” zemalja onda bi trebalo da pribavite vizu one zemlje u koju prvu ulazite. Važno je da znate da ne postoje države koje lakše “daju” Šengen vize od drugih. Formulari, zajednička baza podataka, postupak i “nalepnice” za vize su istovetni, jedina razlika može biti u dužini reda i čekanja ispred konzulata.

Bela šengenska lista

Kada jedna država dospe na Belu šengensku listu to znači da njeni državljani mogu bez viza da putuju i borave do 90 dana u toku jedne godine na teritoriji „Šengen” zemalja. Da bi neka država došla na Belu šengensku listu, najpre mora da ispuni brojne pravno-tehničke uslove. To je dugotrajan proces i dosta košta. U Akcionom planu Vlade Srbije stoji da je izlazak na Belu šengensku listu srednjoročan spoljnopolitički cilj.

Konkretno – da bi naša zemlja dospela na Belu šengensku listu neophodno je da

1. uskladimo naš vizni sistem sa sistemom koji važi u EU (to znači donošenje novih zakona o putnim ispravama i ličnim kartama i zamena tih dokumenata; donošenje novih zakona o vizama i izdavanja „sigurnih” viza tj. korišćenje posebnih nalepnica za vize),
2. uspostavimo efikasnu kontrolu granica (to znači novi zakoni o policiji, nadzoru državne granice, državnim službenicima; tehničko opremanje graničnih prelaza i kompjutersko povezivanje naših službi sa službama susednih zemalja i EU),
3. izgradimo adekvatni sistem zaštite azilanata i potpišemo sporazume o readmisiji sa svim članicama EU (to znači donošenje novih zakona o strancima i azilu; prihvatanje povratnika iz EU i izgradnja objekata za prihvatanje azilanata; stvaranje takve klime u zemlji koja bi obezbedila znatno smanjenje broja naših državljana koji traže azil u EU),
4. uspostavimo saradnju policija u regionu i sa EU naročito u oblasti suzbijanja organizovanog kriminala kojima bi se sprečila trgovina ljudima i ilegalne migracije na prostor Unije – bilo da su te osobe poreklom iz Srbije ili preko Srbije dolaze u zemlje članice EU.

Najnoviji korak u učvršćivanju veza između evropskih država jeste uvođenje *zajedničke monete – evra*. Tako je danas nevažno da li se čovek nalazi u Parizu ili Lisabonu; u džepu će imati isti novac kojim će moći da kupi voćni sok proizveden u Sloveniji i osladi se čuvenim belgijskim čokoladama, a sve to po skoro istoj ceni kao da ih je kupio u Sloveniji ili Belgiji.

Evro – jedinstvena valuta? I da i ne!

Važno je da znate da evro nije sredstvo plaćanja u svim članicama Evropske unije, a ni po izgledu nije jedinstvena valuta. Od 1. januara 2002. evro je novac u 12 država članica EU – građani Danske, Velike Britanije i Švedske nisu hteli da se odreknu krune i funte. Možda je raspoloženje prema evru bolje u „novih“ 10 članica, ali one još nisu ispunile uslove (tzv. kriterijume konvergencije) da bi evro zamenio njihove nacionalne valute. Što se izgleda evra tiče, novčanice su iste u svim zemljama. Ima ih 7 i različitih su veličina i boja. Njihov dizajn simbolizuje evropsko kulturno nasleđe. Nisu naslikani „stvarni“ spomenici, već kapije i prozori na „prednjoj“ strani simbolizuju duh otvorenosti i saradnje u Evropi. Na poleđini novčanica su mostovi iz različitih epoha – simboli otvorenosti i komunikacije Evropljana. S novčićima je drugačije – svaka država „evro zone“ kuje novčiće i jedna strana novčića se razlikuje u zavisnosti gde je novac iskovan.

Zajednička spoljna i bezbednosna politika podrazumeva da se sve države članice zajednički trude da postignu određene spoljopolitičke ciljeve. Na primer, one zajedno rade na uspostavljanju mira na Bliskom Istoku i drugim kriznim područjima, pružanju pomoći zemljama u razvoju i slično. Da bi unapredile svoju spoljopolitičku saradnju, države članice EU imenovale su Visokog predstavnika za spoljnu i bezbednosnu politiku, koji predstavlja neku vrstu ministra spoljnih poslova EU. Danas je na tom mestu Havijer Solana, bivši ministar spoljnih poslova Španije (1992-1995) i generalni sekretar NATO (1995-1999).

Države članice obavezale su se da sarađuju i u drugim oblastima. Tako danas postoji tesna saradnja policija svih država EU putem EUROPOL-a, institucije čiji je osnovni zadatak da sakuplja podatke o krivičnim delima i njihovim počiniocima i prosleđuje ih svim članicama, kako bi se Evropa odbranila od najrazličitijih vrsta kriminala – od trgovine drogom do nasilja na fudbalskim utakmicama!

Pored teritorije, stanovništva, institucija i valute, Evropska unija ima još neka obeležja prave države:

1. zastavu

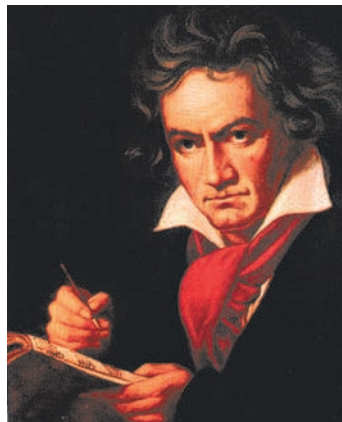

Zastava je simbol evropskog jedinstva i identiteta. Krug zvezdica predstavlja solidarnost i harmoniju evropskih naroda. Broj zvezdica nije povezan s brojem država članica EU (datira od 1955, kad je postojala samo Evropska zajednica za uglj i čelik sa 6 članica).

Broj 12 je izabran jer je on u mnogim evropskim kulturama simbol savršenstva i potpunosti, dok je krug simbol jedinstva. Na podsticaj Saveta Evrope, šefovi država i vlada članica, tada Evropske zajednice, usvojili su 1985. godine ovu zastavu kao zvanični simbol.

2. himnu

Himna EU je poslednji stav (*Oda radosti*) Devete simfonije velikog nemačkog kompozitora Ludviga van Betovena. Šefovi država i vlada članica usvojili su je, 1985, kao zvaničnu himnu Unije jer ona izražava ideale slobode, mira i solidarnosti. Ona, naravno, nije zamenila nacionalne himne.

3. „državni“ praznik,
tj. Dan Evrope – 9. maj.

Ovaj datum je izabran jer je tog dana, 1950, francuski ministar spoljnih poslova Robert Šuman predstavio svoj predlog stvaranja organizovane Evrope (*Šumanova deklaracija*), nezamenljive za očuvanje mira. Ovaj predlog smatra se početkom stvaranja Evropske unije.

...Nismo uspeli da ujedinimo Evropu i imali smo rat. Evropa neće biti stvorena odjednom, ili prema jednom planu. Ona će se izgrađivati konkretnim dostignućima, koja prvo stvaraju pravu solidarnosti... Da bi mir stvarno imao neke šanse, potrebna nam je prvo Evropa...

Šumanova deklaracija, 9. maj 1950.

Organi Evropske unije

Organi EU imaju neposredan uticaj na život svakog građanina Unije. Iako znatno drugačiji, oni podsećaju na uobičajene institucije država – i Unija ima parlament, sudove i neku vrstu vlade.

Postoji pet osnovnih organa EU:

- Evropski parlament,
- Savet Evropske unije,
- Evropska komisija,
- Evropski sud pravde i
- Računski (finansijski) sud.

Sve ove institucije ustanovljene su Ugovorom o EU (1992) i ugovorima o evropskim zajednicama. Prate ih brojni drugi, takođe veoma važni, organi (npr. Evropska centralna banka, Evropski ombudsman).

1. Evropski parlament

Evropski parlament je predstavničko telo skoro 500 miliona građana Unije. Poslanike biraju građani država članica na neposrednim izborima. Glasanje se odvija svakih pet godina i ne postoji jedinstven sistem već svaka zemlja organizuje izbore u skladu sa svojim sistemom. Poslednji izbori održani su 2004. Poslanici u Evropskom parlamentu predstavljaju samo građane koji su ih birali; oni ne sede u državnim delegacijama, već

u političkim grupama. Svaka grupa zasnovana je na zajedničkim ideološkim i političkim načelima – npr. narodna, socijalistička, demohrišćanska, zelena grupa – koje čine poslanici odgovarajuće političke orijentacije iz svih zemalja članica. Da bi se napravila politička grupa (danas ih ima 7) potrebno je najmanje 19 poslanika iz 5 zemalja. Parlament, posle proširenja EU 2004, ima 732 poslanika. Dogovoreno je da broj članova Parlamenta neće preći 750, s tim što nijedna zemlja, bez obzira na veličinu i broj stanovnika, ne može imati više od 96 poslanika niti manje od 6. Običaj je da države pre nego što postanu punopravne članice Unije delegiraju jedan broj posmatrača (na primer, do 1. januara 2007. kada će postati članice EU Bugarska ima 18, a Rumunija 35 posmatrača).

Sedište Evropskog parlamenta je u Strazburu, gradu koji je simbol pomirenja Francuske i Nemačke posle Drugog svetskog rata i sedište već pomenute važne evropske organizacije, Saveta Evrope. Ovo često dovodi do zabune i mešanja institucija EU i SE. Tako npr. i Savet Evrope ima predstavničko telo, Parlamentarnu skupštinu, ali predstavnike u ovu skupštinu biraju parlamenti država članica (a ne građani neposredno), i oni su grupisani po državnim delegacijama.

Evropska unija

Evropski parlament

– sedište Strazbur

poslanike biraju građani na direktnim izborima

poslanici sede prema političkoj orijentaciji – zeleni, socijaldemokrate, liberali...

Savet Evrope

Parlamentarna skupština

– sedište Strazbur

poslanike delegiraju parlamenti država članica

poslanici sede po abecednom redu

Kao i svi parlamenti, i Evropski parlament ima tri osnovne funkcije – zakonodavnu, budžetsku i nadzornu.

Evropski parlament (zajedno sa Savetom EU, a na predlog Evropske komisije) usvaja većinu zakonskih predloga u oblastima za koje je Unija nadležna – od toga kakva moraju biti zdravstvena upozorenja na cigareta-ma do regulisanja prenosa fudbalskih utakmica. Sam postupak donošenja propisa je komplikovan i zasniva se na postizanju konsenzusa.

Parlament i Savet dele i budžetsku funkciju (odlučuju koliko i na šta će se trošiti novac iz budžeta), što je od velikog značaja za dobrobit građana Unije.

Parlament vrši i nadzor nad delovanjem drugih organa EU, pre svega Evropske komisije. Parlament potvrđuje izbor predsednika Komisije, drži posebne sednice komiteta povodom izbora pojedinih članova Komisije i može glasati o poverenju Komisiji. Svoju nadzornu funkciju Parlament vrši i osnivanjem posebnih organa, poput Evropske kancelarije protiv prevara (OLAF) ili Evropskog ombudsmana (zaštitnika prava građana).

Takođe, Parlament ima sve značajniju ulogu u formulisanju zajedničke spoljne i odbrambene politike. Uočljiv je stalan porast značaja i uloge Evropskog parlamenta – organa koji direktno predstavlja građane.

2. Savet Evropske unije – Savet ministara

Savet je glavno političko telo EU, njen najmoćniji zakonodavni i politički organ i u njemu sede predstavnici svih država članica. Sedište Saveta je u Briselu.

Po pravilu Savet zaseda bar jednom mesečno. Države predstavljaju ambasadori ili ministari zaduženi za oblast o kojoj se raspravlja (npr. ministri spoljnih poslova raspravljaju o spoljnoj politici Unije, a ministri poljoprivrede o zajedničkoj poljoprivrednoj politici). Nekoliko puta godišnje Savet zaseda na nivou šefova država ili vlada, kao Evropski savet, koji donosi najvažnije odluke. Savetom (i samom Unijom) predsedava jedna od država članica, koje se na tom mestu smenjuju svakih šest meseci (1. januara i 1. jula).

COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION

Savet deli s Parlamentom zakonodavnu i budžetsku vlast. Propisi koje donose organi EU nisu zakoni, ali su neposredno primenljivi propisi u državama članicama i imaju prednost nad unutrašnjim pravom. To znači da, ako je neki propis države članice u suprotnosti sa propisom EU, sudovi države članice moraju primeniti pravo Unije.

Savetom će predsedavati:

	od 1. januara	od 1. jula
2006.	Austrija i	Finska
2007.	Nemačka i	Portugalija
2008.	Slovenija i	Francuska
2009.	Češka i	Švedska
2010.	Španija i	Belgija
2011.	Mađarska i	Poljska
2012.	Danska i	Kipar
2013.	Irska i	Litvanija
2014.	Grčka i	Italija
2015.	Letonija i	Luksemburg
2016.	Holandija i	Slovačka
2017.	Malta i	Velika Britanija
2018.	Estonija i	Bugarska
2019.	Austrija i	Rumunija
2020.	Finska	

Savet koordinira i zajedničku spoljnu politiku Unije – u meri u kojoj je takva politika moguća. Naime, države članice vrlo lako postižu zajednički stav oko nekih pitanja (npr. uslova za članstvo u Uniji), ali u Savetu dolazi do sukoba čim u igru uđu različiti državni interesi pojedinih članica. Tako je npr. Evropska unija bila potpuno podeljena u pogledu rata u Iraku 2003. godine.

Najvažnije odluke Savet donosi jednoglasno, što znači da svaka država članica ima pravo veta, odnosno mogućnost da blokira delovanje Unije koje je suprotno njenim interesima. Ipak, određeni, sve veći broj odluka ne donosi se jednoglasno, već kvalifikovanom većinom, što omogućava donošenje propisa i odluka koji su u opštem interesu. U tom pogledu sve države članice nemaju jednak broj glasova u Savetu, već on pre svega zavisi od broja njihovih stanovnika. Tako najveće države, Nemačka, Francuska, Velika Britanija i Italija imaju 29 glasova, dok najmanja država u Uniji, Malta, ima samo 3 glasa.

3. Evropska komisija

Dok Evopski parlament predstavlja građane Unije, a Savet države članice, Evropska komisija je na čelu "briselske birokratije" (preko 25.000 činovnika) – ogromnog mehanizma za donošenje odluka i proizvodnju,

EUROPEAN COMMISSION

često, nerazumljivih papira. Kratko rečeno, Komisija je neka vrsta evropske vlade, koja svake nedelje zaseda u Briselu i donosi svakodnevne odluke o upravljanju Unijom.

Komisiju čini kolegijum od predsednika i 24 komesara – po jedan iz svake države članice. Međutim, dogovoreno je da, bez

obzira na budući broj država članica, broj komesara neće preći 27. Komesari nisu predstavnici svojih država u Komisiji, već zastupaju zajedničke evropske interese. Svaki komesar ima svoj resor – npr. proširenje EU (komesar Oli Ren, ime koje često čujemo preko medija), nauku i istraživanje, transport, zaštitu čovekove okoline, poljoprivredu, trgovinu, ekonomiju i finansije, itd. Komisija je takođe na čelu 26 generalnih direktorata i 9 službi koji čine administraciju Evropske unije. Generalni direktorati bave se predlaganjem propisa, nadziranjem država članica u njihovoj primeni, raspodelom budžeta, itd. Predsednika Komisije predlaže Evropski savet; on/ona onda predlaže sve komesare, a njihov izbor potvrđuje Evropski parlament. Na taj način Komisija je podložna demokratskoj kontroli Evropskog parlamenta, koji nadzire njen rad i koji joj može izglasati nepoverenje.

Od 22. novembra 2004. do 31. oktobra 2009. predsednik Komisije je Portugalac Žoze Manuel Durao Baroso.

Iako se najviše bavi izradom zakonskih predloga (koje potom upućuje Savetu i Parlamentu), Komisija ima i brojne druge nadležnosti – od strateškog planiranja do sprovođenja politike konkurencije.

4. Evropski sud pravde

Evropska unija, ekonomska i politička zajednica 25, odnosno 27 (od 1. januara 2007) zemalja, zasnovana je na načelu vladavine prava. Evropski sud pravde je osnovni sudski organ Evropske unije koji vrši pravnu kontrolu nad drugim institucijama Unije i obezbeđuje poštovanje prava EU. Njega ne treba mešati s Evropskim sudom za ljudska prava (institucija Saveta Evrope sa sedištem u Strazburu, čija uloga je zaštita ljudskih prava svih stanovnika Evrope).

Evropska unija

Evropski sud pravde

- sedište Luksemburg
- obezbeđuje poštovanje prava Evropske unije
- bavi se sporovima između država i EU, kompanija i EU ili pojedinih članica
- ima 25 (27 – koliko i članica EU) sudija i 8 pravobranilaca, mandat 6 godina

Savet Evrope

Evropski sud za ljudska prava

- sedište Strazbur
- obezbeđuje poštovanje Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda
- bavi se sporovima između pojedinaca i država članica SE, a izuzetno retko i međudržavnim sporovima
- ima 46 sudija (koliko i članica Saveta Evrope) mandat 6 godina, a u budućnosti će biti 9

Sedište Evropskog suda pravde je u Luksemburgu, i čini ga 25 (27) sudija i 8 pravobranilaca, izabranih na 6 godina sa mogućnošću ponovnog izbora. Sve sudije i pravobranioци moraju ispunjavati uslove za izbor u najviša sudska zvanja u državama članicama, i potpuno su nezavisni i nepristrasni. Svaka država članica EU ima pravo da predloži sudiju, a broj sudija mora biti neparan. Pet od 8 pravobranilaca uvek su iz najvećih zemalja Unije (Nemačke, Francuske, Ujedinjenog Kraljevstva, Italije i Španije), a 3 su rotirajuća mesta (po abecednom redu) za pravnike iz preostalih država. Pravobranioци jesu punopravni članovi Suda, ali nisu sudije i ne učestvuju u donošenju sudskih odluka. Oni samo predlažu Sudu pravno rešenje; ono ne obavezuje sudije iako se često postupa po njihovom predlogu.

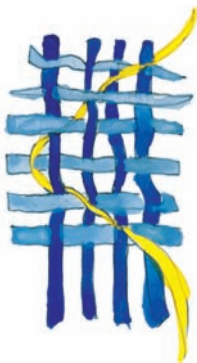
5. Evropski računski (finansijski) sud

Računski sud je omiljena institucija svakog evropskog poreskog obveznika, jer je njegova funkcija da kontroliše kako se troši njihov novac. Drugim rečima, on predstavlja "finansijsku savest" EU, organ koji procenjuje da li se sredstva iz budžeta EU troše na legalan, efikasan i ekonomski valjan način. Sedište ovog suda je takođe u Luksemburgu i čini ga 25 sudija i oko 750 stručnih saradnika.

Evropska unija raspolaže velikim sredstvima – u 2006. godini njen budžet iznosio je 112 milijardi evra – mada je to ipak vrlo mali procenat društvenog proizvoda država članica Unije. Računski sud sprovodi spoljašnju, nezavisnu kontrolu nad trošenjem ovog novca, na sličan način na koji to rade računski sudovi ili nezavisne agencije u mnogim demokratskim državama.

6. Ostale institucije EU

Evropski ombudsman (zaštitnik prava građana) postupa po žalbama građana na administrativni rad organa EU i osnovna uloga mu je da pomogne građanima da ostvare svoja prava u okviru EU. On jedino ne može kontrolisati rad Evropskog suda pravde, s obzirom da je to nezavisan sudski organ. Sedište ombudsmana je u Strazburu.

Evropska centralna banka je nezavisan organ sa sedištem u Frankfurtu (Nemačka) koji vodi monetarnu politiku EU i upravlja njenom jedinstvenom monetom – evrom (€).

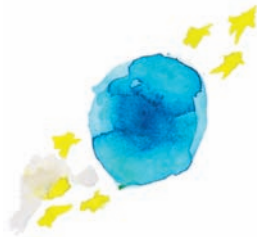

Evropska investiciona banka pomaže da se ostvare ciljevi EU putem finansiranja i pružanjem povoljnih kredita za razvoj i ulaganja od evropskog značaja. Banka takođe pruža pomoć zemljama u procesu pridruživanja Uniji, a sedište joj je u Luksemburgu.

Evropski ekonomski i socijalni komitet je savetodavno telo koje daje mišljenja o predlozima propisa i odluka imajući u vidu odnose između poslodavaca i zaposlenih, te se izjašnjava o raznim drugim ekonomskim i socijalnim pitanjima.

Komitet regiona je, takođe, savetodavno telo koje zastupa interese različitih regiona i lokalnih vlasti u okviru Evropske unije.

Europol i **Eurojust** su posebne institucije za borbu protiv međunarodnog organizovanog kriminala, čiji je cilj jačanje saradnje policija i pravosudnih organa.

Evropska unija i ljudska prava

Evropska unija nije organizacija čija je prvenstvena svrha zaštita ljudskih prava; u Evropi tu ulogu ima Savet Evrope (u okviru kojeg je doneta i Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda). Osnovna svrha EU uvek je bila očuvanje evropskog mira i bezbednosti kroz evropsku ekonomsku integraciju. Ipak, kao i svaka društvena i politička zajednica, i Evropska unija crpe svoj demokratski legitimitet isključivo iz zalaganja za dobrobit svojih građana, odnosno iz poštovanja njihovih ljudskih prava.

Građani EU svoja ljudska prava prvo štite pred domaćim sudovima i institucijama ali to, pod određenim uslovima, mogu činiti i pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu i pred Evropskim sudom pravde u Luksemburgu. Pored toga, Evropski parlament je nedavno usvojio i Povelju o osnovnim slobodama EU, koja predstavlja katalog ljudskih prava sličan onima koje sadrže nacionalni ustavi ili Evropska konvencija o ljudskim pravima.

Evropska unija, kao i njene države članice, spadaju u najveće pobornike ljudskih prava u svetskoj politici. Između ostalog, EU snažno podržava delovanje međunarodnih krivičnih tribunala za bivšu Jugoslaviju i Ruandu, kao i stalnog Međunarodnog krivičnog suda. Uslov da EU sklopi sporazum o ekonomskoj saradnji sa nekom državom je da ta zemlja poštuje ljudska prava svojih građana.

Unija je najviše doprinela uspostavljanju demokratije i poštovanja ljudskih prava u onim evropskim državama koje žele da joj se jednog dana priključe. Jedan od najboljih primera za ovo su Turska i zemlje istočne Evrope, koje su poslednjih godina dostigle zavidan napredak u izgradnji demokratskog društva. Može se reći i da je poboljšanje zaštite ljudskih prava u našoj zemlji bar jednim delom rezultat delovanja Evropske unije.

Evropski ustav

O no o čemu će sada biti reči (i što je bila glavna tema EU u 2005: Evropski ustav – da ili ne?) jeste stupanje na snagu Evropskog ustava, ako ga ratifikuju sve države članice. Dogovori i pregovaranja oko teksta Evropskog ustava trajali su skoro dve godine. On određuje oblasti u kojima deluje EU i koji će komplikovani sistem funkcionisanja EU pojednostaviti i približiti građanima Evrope. Iako nosi ime najvišeg državnog pravnog akta, ipak ne stvara novu evropsku super-državu. Sastoji se od 4 dela: prvi deo određuje vrednosti EU – poštovanje ljudskog dostojanstva, ljudskih prava, slobode, demokratije, jednakosti i vladavine prava. U ovom delu, takođe, definisana je struktura međusobnog delovanja država članica tj. ko je za šta zadužen i na kom nivou (pojedinačnom ili na nivou Unije). Drugi deo sadrži *Povelju osnovnih prava* koja se garantuju građanima država članica (npr. poštovanje ljudskog dostojanstva, zabranu mučenja, pravo na slobodu i bezbednost, slobodu mišljenja i izražavanja, jednakost pred zakonom, poštovanje kulturne, verske i jezičke raznolikosti, itd). Ova Povelja jedna je od najnaprednijih u svetu i garantuje neka prava koja pojedinačni ustavi nekih država članica ne obezbeđuju. Treći deo definiše ulogu institucija (Evropskog parlamenta, Evropskog saveta i Saveta ministara, Evropske komisije i

Suda pravde). Poslednji, četvrti, deo sadrži završne odredbe i govori o načinu usvajanja i menjanja Ustava i još nekim tehničkim detaljima.

Međutim, usvajanje Ustava ne ide glatko, a njegovo stupanje na snagu veoma je neizvesno s obzirom da pojedine vlade i građani nekih evropskih država pokazuju sumnjičavost prema ovoj zamisli, koja iz osnova menja postojeća shvatanja o državama, njihovoj suverenosti i granicama između njih. Evo nekih dilema i odgovora zagovornika ideje jedinog Ustava EU:

1. Da li Ustav zaista povećava stepen demokratičnosti u EU?

Jedna od institucija EU koja bi najviše “profitirala”, od Ustava je Evropski parlament. To je izuzetno važno jer je, da podsetimo, Evropski parlament jedini organ EU gde se, preko poslanika, može čuti stav glasača.

2. Federalizam – hoće li Ustav dovesti do stvaranja Sjedinjenih evropskih država (kao što su SAD)?

Ne na način koji bi doveo do stvaranja jedne, evropske, nacionalne države! Ustav je kompromis između zahteva nekih država za većim stepenom integrisanosti i onih koji žele da očuvaju pojedinačni suverenitet. Članice su, vođene racionalnim, praktičnim razlozima, odlučile da neke nadležnosti (npr. tržište, poljoprivredu, ribolov, zaštitu prirodne sredine, itd) prenesu u nadležnost EU.

3. Hoće li predsednik EU imati apsolutnu moć?

Nikako. U stvari, EU već ima 3 predsednika – Savet ministara, Komisiju i Parlament. Novina je da bi u budućnosti jedna država članica predsedavala Savetom dve i po godine (a ne kao do sada 6 meseci), a predsednik bi više bio portparol EU nego što bi imao izvršnu vlast.

4. Šta ako neka zemlja kaže “NE, Ustavu?”

Građani nekih država već su odbili da usvoje Ustav. U svakom slučaju, EU nastavlja da funkcioniše prema postojećim pravilima.

5. Može li neka država da napusti članstvo u EU?

Kao što su slobodnom voljom države pristupile EU, tako mogu i da izađu iz nje. Prvi put je to pravo garantovano Ustavom. Nijedna država ne može biti izbačena iz EU. Međutim, ukoliko neka vlada države članice

deluje suprotno interesima i vrednostima Unije, prava te države mogu biti suspendovana.

6. Spoljna politika – da li će EU govoriti jednim glasom?

Ne nužno, mada Ustav predlaže da države članice podržavaju zajedničku spoljnu politiku. Ustav, takođe, predlaže postojanje ministra spoljnih poslova koji bi predstavljao Uniju na međunarodnom planu. Međutim, postizanje zajedničke spoljne politike je veoma teško (videli smo nedavno u slučaju Iraka), i svaka država članica zadržava pravo da formuliše i sporovodi sopstvenu spoljnu politiku.

7. Ustav kaže da pravo EU ima primat nad zakonima država članica. Hoće li EU nametnuti svoje pravo?

Postupak donošenja zakona nije promenjen. Pravo EU ima primat u oblastima u kojima EU ima zakonodavno pravo – to je uvek bilo tako. Moguće je da neka zemlja članica bude preglasana i da joj bude nametnuto pravo EU.

8. Zašto su lideri EU zemalja prvo kritikovali Ustav, a onda se predomislili i stali u njegovu odbranu?

Odgovor je da je to deo političke igre u kojoj nema ni pobednika niti gubitnika. Tokom procesa pregovora oko Ustava činjeni su kompromisi kako bi se došlo do umerenog rešenja koje je svima prihvatljivo.

9. Odbrambena politika: hoće li EU biti militarizovana kroz Ustav?

Ustav poziva države članice da poboljšaju svoju odbrambenu moć, ali ne uspostavlja evropsku vojsku. Glavna sredstva odbrane i bezbednosti EU ostaju civilna – diplomatija i ekonomski pritisak.

Države članice Evropske unije

pola milijarde ljudi. Na članstvo čekaju Turska i Hrvatska, ali i druge zemlje zapadnog Balkana, uključujući i našu zemlju.

Evo osnovnih podataka o državama članicama EU, poređanih hronološkim redom (po godini pristupanja).

Teritorija Evropske unije prostire se od Arktičkog kruga na severu, do Sredozemnog mora na jugu, i od Atlantskog okeana na zapadu, do Egejskog i Crnog mora na istoku. Kada, 1. januara 2007, Bugarska i Rumunija postanu punopravne članice, EU će imati 27 država članica i u njoj će živeti blizu

Zastava	Država	Državno uređenje	Glavni grad	Površina / broj stanovnika	Valuta
	Belgija (1951)	ustavna monarhija	Brisel	30.158 km ² / 10,2 mil	Evro
	Francuska (1951)	republika	Pariz	550.000 km ² / 60,4 mil	Evro
	Nemačka (1951)	savezna republika	Berlin	356.854 km ² / 82 mil	Evro
	Italija (1951)	republika	Rim	301.263 km ² / 57,6 mil	Evro
	Luksemburg (1951)	ustavna monarhija	Luksemburg	2.586 km ² / 429.200	Evro
	Holandija (1951)	ustavna monarhija	Amsterdam	41.864 km ² / 15,8 mil	Evro
	Danska (1973)	ustavna monarhija	Kopenhagen	43.094 km ² / 5,3 mil	Danska kruna
	Irska (1973)	republika	Dablin	70.000 km ² / 3,7 mil	Evro
	Ujedinjeno Kraljevstvo (1973)	ustavna monarhija	London	242.500 km ² / 58,6 mil	Funta
	Grčka (1981)	republika	Atina	131.957 km ² / 10,5 mil	Evro
	Španija (1986)	ustavna monarhija	Madrid	504.782 km ² / 39,4 mil	Evro
	Portugalija (1986)	republika	Lisabon	92.072 km ² / 10,8 mil	Evro
	Austrija (1995)	republika	Beč	83.858 km ² / 8,1 mil	Evro
	Finska (1995)	republika	Helsinki	338.000 km ² / 5,1 mil	Evro

Zastava	Država	Državno uređenje	Glavni grad	Površina / broj stanovnika	Valuta
	Švedska (1995)	ustavna monarhija	Štokholm	450.000 km ² / 8,9 mil	Švedska kruna
	Češka republika (2004)	republika	Prag	79.000 km ² / 10,3 mil	Češka kruna
	Estonija (2004)	republika	Talin	45.000 km ² / 1,4 mil	Estonska kruna
	Kipar (2004)	republika	Nikozija	9.000 km ² / 800.000	Kiparska funta
	Letonija (2004)	republika	Riga	65.000 km ² / 2,4 mil	Lat
	Litvanija (2004)	republika	Vilnus	65.000 km ² / 3,5 mil	Litas
	Mađarska (2004)	republika	Budimpešta	93.000km ² / 10,2 mil	Forinta
	Malta (2004)	republika	Valeta	316 km ² / 400.000	Malteška funta
	Poljska (2004)	republika	Varšava	313.000 km ² / 38,6 mil	Zlota
	Slovačka (2004)	republika	Bratislava	49.000 km ² / 5,4 mil	Slovačka kruna
	Slovenija (2004)	republika	Ljubljana	20.000 km ² / 2 mil	Tolar
	Bugarska (2007)	republika	Sofija	110.910 km ² / 7,5 mil	Lev
	Rumunija (2007)	republika	Bukurešt	237.499 km ² / 22 mil	Lei

Prava i obaveze država članica

Evropsku uniju čine male i velike države. Najmanje – Maltu i Luksemburg, možete preći kolima za manje od sata, dok bi najveću – Francusku, vozač na proputovanju kolima od granica s Nemačkom i Španijom prelazio gotovo čitav dan. Bez obzira na to, prava i obaveze Malte, Luksemburga i Francuske u EU su jednaki (snagu i uticaj ne treba mešati s pravima i obavezama).

Da bismo vam lakše pojasnili kako Unija funkcioniše i kako i zašto „veliki“ popuštaju „malima“, evo malog podsećanja na lekciju o stvaranju Sjedinjenih Američkih Država.

I prilikom stvaranja SAD došle su do izražaja suprotnosti između malih i velikih država – a naročito na Konvenciji koja je trebalo da donese Ustav. Velike države, predvođene Virdžinijom, tražile su da se celokupna zakonodavna vlast formira tako da svaka država ima onoliko uticaja koliki je njen broj stanovnika. Male države, čiji su se interesi ogledali kroz predlog države Nju Džersi, predložile su rešenje po kome bi sve države imale jednak broj predstavnika u Kongresu. Na kraju je usvojeno srednje rešenje, koje su predložili predstavnici države Konektikat. Kongres se tako sastoji od dva doma – Senata, koji čine po 2 senatora iz svake države i Predstavničkog doma, gde svaka država šalje predstavnike srazmerno broju stanovnika. Možemo reći da su savezne države predstavljene preko Senata, a narod – birači – preko Predstavničkog doma. A predsednika SAD biraju elektori, gde svaka država daje onoliko elektora koliko ima senatora i članova Predstavničkog doma zajedno (dakle, ne sasvim proporcionalno broju stanovnika).

Bez pretenzija da ulazimo u budući ustavni koncept ujedinjene Evrope, možemo reći da se već sada mogu izvući određene paralele. Građani EU predstavljani su u Evropskom parlamentu, a države članice u Savetu ministara. Sve države šalju jednak broj ministara na Savet, ali je ipak postignut kompromis – ne vrede svi glasovi isto. Veće države imaju više glasova, mada ni približno onoliko koliko su srazmerno mnogoljudnije od malih država. Ideja je, dakle, da se postigne balans između principa ravnopravnosti država i ravnopravnosti građana.

No, nikako ne treba misliti da je EU neka vojnička organizacija i da je „slobodna volja“ država članica svedena na nulu. Pre donošenja odluka i propisa države se dugo i ozbiljno dogovaraju, a u Ugovoru EU tačno je navedeno kada i kako države mogu rešiti da ne učestvuju u nekim odlukama ili političkoj akciji Unije (npr. još uvek sve države, koje ispunjavaju uslove za to, nisu prihvatile evro za svoju valutu).

Ako neka država prekrši obavezujuća pravila ili deluje suprotno

interesima EU, protiv nje se može povesti postupak pred Evropskim sudom pravde. Postupak može da pokrene druga država članica, organ EU, neka firma (pravno lice) ili građani (fizička lica). Ako država ne postupi u skladu s presudom, Sud može odrediti novčanu ili neku drugu kaznu. No, ukoliko je u pitanju neka teška i trajna povreda temeljnih principa Unije (slobode, demokratije, ljudskih prava, vladavine prava) Evropski sud pravde i Evropski savet mogu privremeno obustaviti prava te države (npr. predstavnici te države ne bi mogli da glasaju u organima EU i učestvuju u donošenju odluka).

Ekonomija i uslovi za prijem u Evropsku uniju

Ekonomsko povezivanje osnova je evropske integracije. Koristi koje pruža učešće u jedinstvenom evropskom tržištu, uz kvalitet života građana u zemljama članicama EU, osnovni su razlozi koji Evropsku uniju čine izuzetno privlačnom za zemlje nečlanice.

Ekonomsko blagostanje nesumnjivo poboljšava život i statističari tvrde da će prosečni Evropljanin rođen 1960. godine najverovatnije živeti 67 godina, Evropljanka 73, dok će oni rođeni 2002. godine proslaviti 75. rođendan (muškarci) i 81. (žene).

Na koji način su ostvareni ekonomski ciljevi EU?

Najpre, otvaranjem granica što je omogućilo nesmetano kretanje ljudi, roba, kapitala i usluga na celom tržištu EEZ/EU. Potom, izgradnjom solidarnosti među članicama, uspostavljanjem zajedničkih politika i finansijskih instrumenata.

Otvaranje granica i uspostavljanje „**četiri slobode**“ – slobodnog kretanja roba, usluga, kapitala i ljudi – stvoreno je jedinstveno tržište. Taj proces je završen tek 1. januara 1993. To znači da je za ostvarenje ciljeva iz Rimskog ugovora, kojim je 1957. osnovana Evropska ekonomska zajednica (EEZ), bilo potrebno više od 40 godina. To je puno vremena, ali ni

prepreke koje je trebalo savladati nisu bile male. Jedinstveno tržište ne podrazumeva samo ukidanje carina između zemalja članica (što je unutar EEZ učinjeno još 1968. godine), već i usklađivanje ekonomskih politika koje utiču na faktore proizvodnje, kao i usklađivanje tehničkih standarda. Pravila koja uređuju rad različitih profesija – lekara, advokata, glumaca, itd. – razlikovala su se unutar EEZ, što je uticalo na slobodu kretanja ljudi i pružanja usluga. Takođe, razlikovali su se i tehnički standardi koji određuju koji su proizvodi prihvatljivi na tržištu – recimo, koliko olova može da sadrži zidna boja ili koliko alkohola treba da sadrži liker – bez čega nije bila moguća sloboda prometa roba. Kroz proces evropske integracije, u okviru koga usvajanje Jedinstvenog evropskog akta 1986. godine ima izuzetno značajno mesto, ove razlike su prevaziđene i uspostavljeno je jedinstveno tržište među članicama. Uporedo se razvila i politika obezbeđivanja poštene konkurencije među učesnicima na tom velikom tržištu, kao i politika zaštite potrošača.

Samo otvaranje granica, ukidanje carina i pronalaženje mehanizama za uklanjanje razlika nije bilo dovoljno za uspeh ekonomskog projekta započetog potpisivanjem Rimskog ugovora. Da bi svi sektori ekonomije i svi regioni Evrope mogli da osete koristi koje donosi jedinstveno tržište, bilo je potrebno osmisлити mere koje jačaju solidarnost i dovode do sužavanja razlika između bogatih i siromašnih regiona. U evrožargonu, kako se naziva tehnički jezik koji se koristi u procesu integracije, rešavanje ovog problema naziva se „uspostavljanje ekonomske i socijalne kohezije“.

U praksi to znači uvođenje regionalnih i socijalnih politika, koje su postajale sve značajnije kako je EEZ primala nove članice, jer je njihov prijem uvek značio i ulazak u Uniju nekih novih siromašnijih regiona.

Regionalna politika Unije u suštini podrazumeva izdvajanje iz budžeta EU za siromašnije regione. Na primer, u 2004. godini, 45% budžeta EU išlo je na davanja za poljoprivredu, dok je 30% išlo u fondove za pomoć nerazvijen-

im regionima Unije. Ova pomoć treba da podstakne razvoj u zaostalim oblastima, modernizuje poljoprivredu i pomogne razvoj sela, kao i da pomogne mladima i onima koji dugo traže posao da do posla dođu.

Socijalna politika EU treba da doprinese da se nejednakosti među različitim društvenim slojevima ublaže – recimo, da se radnicima koji gube posao pomogne da se prekvalifikuju i tako nađu novo zaposlenje ili da se presele u neku drugu oblast gde je njihova struka traženija. Decembra 1991. usvojena je Socijalna povelja, koja utvrđuje prava koja svi radnici unutar EU treba da uživaju – slobodu kretanja, pravičnu naknadu, povoljne radne uslove, socijalnu zaštitu, zdravstvenu zaštitu, zabranu diskriminacije i dr.

Proces ekonomske integracije nije okončan uspostavljanjem jedinstvenog tržišta, već je nastavljen izgradnjom ekonomske i monetarne unije. Od 1. januara 2002, više od 300 miliona građana u 12 zemalja EU koristi evro kao sredstvo plaćanja.

Proširenje Evropske unije predstavlja proces uključivanja novih članica u funkcionisanje jedinstvenog tržišta. Na ovaj način, tržište EU postaje sve veće i značajnije. Nove članice ostvaruju ekonomsku korist učešćem u jedinstvenom evropskom tržištu ali istovremeno mogu da koriste regionalne i strukturne fondove. Da bismo najlakše objasnili šta to konkretno znači uzećemo primer našeg prvog suseda – Bugarske. Od kako je Bugarska, 2004, ušla u NATO (najčešće jedna od prvih stepenica ka punopravnom članstvu u EU) i od kako je postalo izvesno da će 2007. ući u EU, direktne strane investicije su se udvostručile za godinu dana – sa 1,3 milijardi dolara u 2003, na 2,5 milijardi tokom 2004. godine.

Međutim, pre nego što zemlja postane član EU, potrebno je da ispuni određene uslove, tj. **Kriterijume iz Kopenhagena** (usvojene na sastanku Evropskog saveta u Kopenhagenu, 1993).

Ukratko, za članstvo u EU država treba da:

- ima stabilne institucije koje su garancija demokratije, vladavine prava i poštovanja ljudskih prava i prava manjina;
- prihvati i obezbedi primenu propisa EU koji regulišu različite oblasti ekonomske i monetarne unije i političkog života;
- ima funkcionalnu tržišnu privredu;
- ima preduzeća koji se uspešno mogu nositi sa konkurencijom koju donosi učešće u jedinstvenom evropskom tržištu.

Najveći talas proširenja desio se u maju 2004. godine, kada je 10 država, uglavnom bivših socijalističkih zemalja srednje i istočne Evrope, primljeno u članstvo. Iako su u procesu pristupanja ove zemlje izvršile značajne reforme ekonomije i zakonodavstva, i zabeležile visoke stope privrednog rasta (Estonija 4.8%, Slovačka 4% godišnje), ipak 75 miliona građana u novim članicama ima oko 40% prihoda u odnosu na one koje imaju građani u ostatku Unije. Zato je, na primer, u periodu 2004-2006. novim članicama bila namenjena pomoć od 40 milijardi evra, koja treba da pomogne da one brže dostignu standard starih članica. Ovaj novac je uglavnom utrošen na strukturne i regionalne fondove, pomoć za poljoprivredu, razvoj sela i drugo.

Jasno je da su ekonomske prednosti članstva u EU brojne, ali je, takođe, nesumnjivo i da je proces prijema u članstvo dugotrajan i da nema „prečica“ na putu do „zapadnoevropskog“ života. Na primer, smatra se da će velikoj Poljskoj biti potrebno oko 30 godina da njeni građani dostignu standard građana razvijenih, starih, članica. Ne sme se, međutim, gubiti iz vida da se zahtevi za prijem u članstvo, pogotovo oni iz oblasti ekonomije, poklapaju s onim što je potrebno za uspostavljanje zdrave tržišne privrede, sposobnih preduzeća i bogatijih građana, što je, bez obzira na to da li će i kada neka zemlja postati član EU, ono što žele gotovo svi građani i pokušava da ostvari većina vlada.

Put ka članstvu u Evropskoj uniji

Kada neka država izrazi želju da uđe u EU, ona mora da prođe kroz postupak prijema. Evropska komisija najpre izrađuje *studiju o izvodljivosti*. To je procena da li je neka država spremna i sposobna da započne pregovore o *Sporazumu o (stabilizaciji i) pridruživanju*. Za zemlje zapadnog Balkana tj. bivše Jugoslavije (osim Slovenije) koje su prošle kroz ratove i Albaniju ti sporazumi sadrže i reč stabilizacija jer se smatra da te države treba prvo da se stabilizuju pa onda pristupe pridruživanju. Ako je studija pozitivna, država sklapa taj sporazum. Onda, više godina, ta zemlja usklađuje svoje propise i njihovu primenu sa standardima koji vladaju u drugim državama članicama EU.

Potom država podnosi *molbu Savetu EU za članstvo* i zahtev za ocenom usklađenosti i primene Kriterijuma iz Kopenhagena.

Savet EU traži *mišljenje od Evropske komisije* o molbi za članstvo. Mišljenje može biti pozitivno ili negativno. Ako je pozitivno, Komisija predlaže Savetu EU da sa tom državom započne pregovore o punopravnom članstvu, no, pre nego što započne pregovore, EU utvrđuje oblasti u kojima još treba popraviti zakonodavstvo i praksu te države. To znači da država, ne samo da treba da prihvati, već i da primeni u praksi oko 26 000 propisa i zakona (80 000 stranica). U tom procesu prilagođavanja zakona i prakse od velike pomoći državi su Evropska komisija i njeno stalno predstavništvo u toj zemlji.

Odluku o početku pregovora donosi Savet EU većinom glasova (npr. na samitu u Kopenhagenu, 2002, doneta je odluka o prijemu 10 zemalja). U stvari, Savet EU odlučuje da li se nekoj državi, koja je podnela molbu za članstvo, može priznati *status zemlje kandidata* (trenutno status država kandidata imaju Bugarska, Hrvatska, Rumunija i Turska, s tim što će Bugarska i Rumunija 1. januara 2007. postati punopravne članice).

Ako je zaključak pozitivan, u roku od 6 meseci se pokreću *pregovori o pristupanju*. Pregovore vode zemlja predsedavajući EU (menja se svakih 6 meseci) i Evropska komisija.

Kad se pregovori završe, pravi se nacrt *ugovora o pristupanju* zemlje kandidata i EU. Ovaj nacrt moraju da odobre Savet EU i Evropski par-

lament. Onda se ugovor potpisuje, a da bi stupio na snagu moraju da ga ratifikuju države članice EU i država kandidat (u svom parlamentu ili referendumom). Kad je *ugovor ratifikovan* sledi najbolji deo – *ceremonija prijema* i to je to – država postaje punopravna članica.

Gde je naša zemlja na tom putu? Naša zemlja još nije sklopila ni Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju koji samo znači da EU počinje razgovor sa nama o tome šta sve treba uraditi. U stvari, zbog neispunjavanja međunarodnih obaveza (pre svega saradnje s Haškim tribunalom) Unija je, u maju 2006, zamrzla pregovore o Sporazumu sa Srbijom. Vrata EU već više godina širom su otvorena nama i ostalim nečlanicama. Samo od nas zavisi hoćemo li ozbiljno i odlučno koraknuti ka ulazu.

Šta Evropa čini za našu zemlju?

Pomoć koju neka evropska zemlja dobija od Unije zavisi od toga koliko je napredovala u procesu pridruživanja.

„Zemlje zapadnog Balkana imaju jasnu evropsku perspektivu. Brzom i efikasnom podrškom, Evropska agencija za rekonstrukciju pomaže Evropskoj uniji da ispuni svoja obećanja data ovim zemljama.“

Oli Ren
Evropski komesar za proširenje

Do političkih promena, 5. oktobra 2000. godine, pomoć EU bila je uglavnom humanitarna. Posle izbora demokratske vlasti pomoć je usmerena ka celokupnom društvu i namenjena je obnovi, razvoju i stabilizaciji. Cilj tog programa poklapa se sa ciljevima EU: učvršćivanje demokratije i poštovanje ljudskih prava i prava manjina, reforma i unapređenje rada državnih organa, reforma obrazovnog i zdravstvenog sistema, razvoj tržišne privrede, sela i poljoprivrede, borba protiv organizovanog kriminala i korupcije, poboljšanje infrastrukture, smanjenje siromaštva – rečju bolji život građana. Preko Evropske agencije za rekonstrukciju, u proteklih 6 godina, naša zemlja dobila je milijardu i 125 miliona evra pomoći od Evropske unije, a tokom 2006:

- za unapređenje prava manjina i povratak izbeglica – 5 miliona evra
- civilno društvo i medije – 4,5 miliona evra
- pravosuđe i unutrašnje poslove – 11 miliona evra
- objedinjeno upravljanje granicama – 6 miliona evra
- reformu državne uprave – 5,5 miliona evra
- zdravstvo – 5,5 miliona evra
- preduzetništvo – 5,5 miliona evra
- regionalni i opštinski razvoj – 21 milion evra

- poljoprivredu – 3,5 miliona evra
- saobraćaj i infrastrukturu – 5 miliona evra
- energetiku – 24,5 miliona evra
- zaštitu životne sredine – 3 miliona evra
- obrazovanje i zapošljavanje – 8 miliona evra.

Evropska kultura

Sve se više govori o zajedničkoj evropskoj kulturi i kulturnoj baštini. Zamisao evropskih integracija zasnovana je upravo na snažnom uverenju da svi evropski narodi, uprkos razlikama dele zajedničke vrednosti i shvatanja, a kultura nije ništa drugo do zbir svih vrednosti, shvatanja i saznanja koja u jednom društvu postoje. Tako se svi slažu da većina Evropljana uživa u slobodi, teži pravdi i poštovanju ljudskih prava, ali i sluša rok, tehno ili operu, nosi sličnu odeću i bar zna da je pristojno ustati i ustupiti mesto starijoj osobi u autobusu.

Sa druge strane, o Mona Lizi čuvenog italijanskog renesansnog umetnika Leonarda da Vinčija sve češće se govori kao o neprocenjivoj vrednosti evropske kulturne baštine, a ne italijanske ili florentinske. A i kako bi kada se ova slika nalazi u možda najčuvenijem evropskom muzeju – Luvru u Parizu. Betovenove simfonije već odavno se ne izvode

samo u Nemačkoj (ili Austriji, gde je on dugo stvarao). Kako je već rečeno, himna Evrope je upravo *Oda radosti* iz njegove simfonije. Da francuska i poljska kulturna baština nisu sjedinjene u jednu, evropsku, bilo bi veoma teško razrešiti misteriju kojoj od njih dve pripadaju kompozicije Frederika Šopena, koji je rođen u Poljskoj, ali je francuskog porekla i većinu svojih dela stvorio je u Parizu. Prema

tome, evropska kulturna baština nije neka veštačka konstrukcija koja se nameće kako bi se opravdalo postojanje evropskog povezivanja. Upravo je suprotno. Evropske integracije samo su nužan odgovor ovoj, u stvarnosti već vekovima postojećoj, kulturnoj povezanosti. Ipak, doprinos svakog naroda evropskoj kulturnoj baštini ostaje netaknut, a prisutne razlike zaštićene. One samo obogaćuju kolaž svojstven evropskom identitetu.

Osećaj pripadnosti jednoj kulturi upravo je ono što Evropsku uniju čini sve snažnijom i još privlačnijom i onima koji još uvek nisu deo te zajednice. Evropski identitet još uvek prevazilazi granice same Evropske unije, ali postoji snažna težnja da se jednog dana granice Unije poklope s granicama evropskog kulturnog područja. Ujedno, Evropa nije zatvorena soba u koju ne mogu da uđu i ljudi drugačijih kulturnih nazora. Tako su danas evropski građani i mnogi ljudi koji ne odgovaraju klasičnom pojmu „Evropljanina“. Siki u Francuskoj i Britaniji najbolji su primer za to. Sve brojnije stanovništvo muslimanske, budističke, hinduističke ili neke druge veroispovesti, briše stereotipe koji su vekovima postojali na prostoru Evrope, a po kojima je moderni koncept demokratije i ljudske slobode svojstven samo „hrišćanskoj civilizaciji“ (npr. više od 25% stanovnika Amsterdama su azijati, afrikanci i latinoamerikanci). Dakle, i ove razlike samo doprinose bogatstvu evropske kulturne baštine.

Čak je 22 jezika u službenoj upotrebi u Uniji i svaki zvanični dokument prevodi se na sve jezike. Kako kad Unija ima 27 država članica? Ne govori se u svakoj državi neki jedinstveni jezik (npr. Austrijanci govore nemački, Kipranci grčki, Irci engleski, a Luksemburžani i Belgijanci francuski, nemački ili holandski). Ipak, neki jezici se u svakodnevnom životu Unije češće koriste od ostalih. To je pre svega engleski, kojim se služi skoro 50% građana Evrope, a slede ga nemački i francuski. Zadivljuje i podatak da preko 45% stanovnika EU govori bar još jedan jezik pored svog maternjeg. Ruski jezik, koji nije u službenoj upotrebi u Uniji, sve više dobija na značaju, s obzirom da se njime služe mnogi građani država članica iz Istočne Evrope. Trenutno, Evropska unija kroz različite aktivnosti pokušava da ohrabri svoje građane da nauče bar još dva jezika koji se koriste u Uniji. O tome kolike je rezultate doneo taj napor država članica EU govori podatak da danas 77% studenata u EU govori neki strani jezik dok samo 26% penzionera može da učestvuje u razgovoru na ne-maternjem jeziku.

Evo tabele koja pokazuje jezike kojima govori više od 10% stanovnika EU:

JEZIK	Procenat stanovnika EU kojima je maternji jezik	Procenat stanovnika EU koji govore ovaj jezik, a nije im maternji	Ukupno
Nemački	24%	8%	32%
Engleski	16%	31%	47%
Francuski	16%	12%	28%
Italijanski	16%	2%	18%
Španski	11%	4%	15%

Evropske prestonice kulture

...Uzajamno razumevanje naših kultura, naših identiteta ključno je za istinsku evropsku integraciju...
rekla je Melina Merkuri (svetska glumačka zvezda, hrabri borac protiv grčke vojne diktature (1967-1974) i ministar kulture Grčke (1981-1989 i oktobar 1993-mart 1994), povodom uvođenja sistema kulturnih prestonica Evrope, 1985. godine, i izbora Atine za prvu prestonicu.

Od 1985. godine Savet ministara kulture zemalja članica EU bira jedan grad u zemlji članici EU za kulturnu prestonicu Evrope. Prestonica se bira na period od godinu dana, tokom kog se u tom gradu održavaju umetnički programi i događaji – od vizuelnih umetnosti (izložbi, filmova, pozorišnih predstava), preko koncerata, konferencija, do veoma maštovitih, nekonvencionalnih, tematskih programa (npr. u Salamanki, Španija, održana je izložba “Jesti ili ne” posvećena umetnosti ishrane). Nemoguće je ovde pobrojati sve događaje u gradovima koje su do sad bili domaćini. Ko ima mogućnosti i interes, kompletne programe može videti preko web stranice Evropske unije.

Kako vaš grad da postane kulturna prestonica Evrope?

Postupak izbora grada malo je izmenjen 1999. godine. Savet ministara bira prestonicu na osnovu preporuke Evropske komisije i mišljenja 7 vodećih, nezavisnih, stručnjaka u oblasti kulture. Od 2005. godine i zemlje koje nisu članice Evropske unije mogu da kandiduju gradove, obaveštavajući o nominaciji svog grada Evropski parlament, Savet ministara i Komitet regiona (preko

stalnog predstavništva Evropske Unije u svojoj zemlji). Na taj način postojaće 2 prestonice (jedna iz zemlje članice i druga ne) koje zajednički kreiraju programe, stavljajući akcenat na veze među svojim gradovima i kulturama.

1985. Atina, Grčka.
1986. Firenca, Italija.
1987. Amsterdam, Holandija.
1988. Berlin, Nemačka.
1989. Pariz, Francuska.
1990. Glazgov, Ujedinjeno Kraljevstvo.
1991. Dablin, Irska.
1992. Madrid, Španija.
1993. Antwerpen, Belgija.
1994. Lisabon, Portugalija.
1995. Luksemburg.
1996. Kopenhagen, Danska.
1997. Solun, Grčka.
1998. Štokholm, Švedska.
1999. Vajmar, Nemačka.
2000. specijalan slučaj: 9 gradova evropske prestonice kulture. Ova godina je bila izuzetak i 9 gradova (5 u zemljama članicama EU, a 4 u zemljama kandidatima) izabrano je za kulturne prestonice: Avinjon, Francuska; Bergen, Norveška; Bolonja, Italija; Brisel, Belgija; Helsinki, Finska; Krakov, Poljska; Prag, Češka; Rejkjavik, Island; Santjago de Kampostela, Španija.
2001. Rotterdam, Holandija i Porto, Portugalija.
2002. Salamanka, Španija i Briž, Belgija.
2003. Grac, Austrija.
2004. Lil, Francuska i Đenova, Italija.

2005. Kork, Irska.

2006. Patras, Grčka.

2007. Luksemburg.

2008. Liverpool, Ujedinjeno Kraljevstvo.

Od 2009. godine Evropski parlament će glasati o tome kojim redom će koje zemlje biti domaćini kulture Evrope.

Mladi i obrazovanje

Budućnost Europe zavisi od brige o deci i mladima.

Jan Figel, komesar EU za pitanja mladih

Države članice EU tesno sarađuju u oblasti obrazovanja. Od 2000. godine politika EU u oblasti obrazovanja definiše se kao deo evropske strategije zapošljavanja. I ne samo to – Evropska komisija je, u martu 2005, usvojila Pakt o mladima kojim se, između ostalog, predlažu konkretne akcije na polju zapošljavanja. Evropski đaci i studenti slobodni su da uče u bilo kojoj zemlji članici bez obzira u kojoj su državi članici rođeni i uvedeni u matične knjige. Ovim

se dodatno unapređuju kulturna saradnja i međusobno poznavanje različitih kultura. S druge strane, ovo je i nužna posledica evropskih integracija. S obzirom da su građani Evrope slobodni da se zaposle u svakoj državi članici, prirodno je da su i njihova deca slobodna da ih prate. Zbog toga je i prirodno da, ako otac Italijan i majka Poljakinja nađu posao u Češkoj, njihovo dete ide u češku školu. Kada završi češku gimnaziju, mladi maturant/maturantkinja može, recimo, konkurisati za prijem na čuvenu Sorbonu u

Parizu ili Oksford u Engleskoj. Njegova/njena srednjoškolska diploma priznata je u svim zemljama EU. Hiljade studenata koristi se ovim pogodnostima jer im to daje šansu da upoznaju različite kulture i upotpune znanja.

Najznačajniji doprinos ostvaruje se kroz **Bolonjski proces reforme visokog obrazovanja**. Bolonjsku deklaraciju o evropskom prostoru višeg obrazovanja potpisalo je, 19. juna 1999, 29 evropskih država, a do danas ovu obavezu preuzelo je 40 zemalja (Srbija je prihvatila Bolonjsku deklaraciju septembra 2003). Konačan cilj je uspostavljanje jedinstvenog evropskog obrazovnog prostora (do 2010) u kome će se predavači, istraživači i studenti lako i brzo kretati. Danas su retki studenti EU zemalja koji bar jednu godinu studija ne provedu u nekoj drugoj zemlji. To im je omogućeno jednostavnim, brzim i pravednim priznavanjem kvalifikacija/diploma. EU na različite načine omogućava i ubrzava ostvarivanje zacrtanih ciljeva – programi Sokrat/Erazmus, Leonardo da Vinči i Tempus konkretno podstiču razmenu i mobilnost studenata i nastavnog osoblja i unapređuju reformu samog sistema i institucija visokog obrazovanja.

Kada se pogledaju statistike, rezultati tih programa zaista su zadivljujući – npr. broj korisnika Erazmus programa u školskoj 1987/88. godini bio je 3.244, a u 2003/04. 135.586, dok je ukupan broj za ceo period preko 1,2 miliona studenata.

Pored ovog, postoji i sistem neformalnog obrazovanja putem Internet kurseva namenjen prvenstveno mladima koji rade ili kojima je potrebna prekvalifikacija, a koji nemaju mogućnost da redovno pohađaju neki fakultet. Spektar oblasti koje se mogu izučavati je širok – od multimedijalne tehnologije do proučavanja flore i faune okeana. Posebni programi volontiranja name-

njeni su mladima koji su zainteresovani za sticanje iskustava i znanja kroz rad, onima koji žele susrete sa novim kulturama i ljudima. Takva praksa pomaže pri zapošljavanju, ali pruža i bolji uvid u "stvarni život", a ostvaruje se kroz Evropski volonterski Servis (EVS), omladinske kampove i razmenu. Za mlade iz naše zemlje možda je najinteresantniji Omladinski program (Youth Programme) namenjen osobama od 18 do 25 godina. Zajednički projekat EU i zemalja jugoistočne Evrope (CIS) je stvaranje atmosfere mira, stabilnosti, prosperiteta i slobode. Pored stručne i tehničke pomoći (programa obuke, omogućavanja saradnje, itd), ovaj program obezbeđuje i značajna sredstva za aktivnosti organizacija za mlade.

Ako želite više da saznate o Evropskoj uniji i putu naše zemlje ka punopravnom članstvu, evo nekih korisnih web sajtova:

- Kancelarija za pridruživanje Evropskoj uniji vlade Srbije: www.seio.sr.gov.yu
- Ministarstvo spoljnih poslova Srbije (Direkcija za Evropsku uniju): www.mfa.gov.yu
- Delegacija Evropske komisije u Srbiji: www.delscg.cec.eu.int
- Evropska agencija za rekonstrukciju: www.ear.eu.int
- Evropska unija: www.europa.eu
- Evropski pokret u Srbiji: www.emins.org

**CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд**

341.217(4-672EU)(035) 061.1EU(035)

339.923:061.1(4):(497.11+497.16)](035)

341.17(4):(497.11+497.16)](035)

PRIDRUŽIMO se! / Milica Delević Đilas ... [et al.] ;
[ilustracije Tamara Protić]. – 2. izd. – Beograd : Beogradski
centar za ljudska prava, 2006 (Beograd : Dosije). – 51 str. :
ilustr. ; 23 cm

Tiraž 400.

ISBN 86-7202-092-8

1. Делевић Ђилас, Милица

a) Европска унија – Приручници

b) Европска унија – Србија и Црна Гора – Приручници

c) Европа – Интеграција – Приручници

COBISS.SR-ID 135565580